

MISIOLOGIE ORTODOXĂ

Vol. II

COLECȚIA CURSURI, MANUALE ȘI COMPENDII DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Coordonatori:

PS Varlaam Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal

Pr. prof. emerit dr. Viorel Ioniță, Consilier patriarhal onorific

Pr. prof. dr. Nicușor Beldiman, Consilier patriarhal

MISIOLOGIE ORTODOXĂ

Vol. II

Manual pentru Facultățile de Teologie din Patriarhia Română

Coordonatori: Pr. prof. emerit dr. Valer Bel,
Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea

Pr. prof. emerit dr. Gheorghe Petraru, Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel, Pr. prof. univ.
dr. Mihai Himcinski, Pr. prof. univ. dr. David Pestroiu, Pr. prof. univ. dr. Radu-Petre
Mureșan, Arhid. conf. univ. dr. Răzvan Brudiu, Pr. lect. asoc. dr. Doru Marcu

Volum publicat cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte

DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

CUPRINS

Cuvânt înainte	11
Capitolul I: MISIUNE LA NIVEL LOCAL	15
1.1. Importanța parohiei pentru misiune: unitatea dintre parohie și Biserica locală, dinamica misionară și organizarea parohiei în contextul societății contemporane (Pr. prof. emerit dr. Gheorghe Petraru)	15
1.1.1. Biserica, comuniunea parohiilor	16
1.1.2. Parohia, orizont de propovăduire a Evangheliei.....	17
1.1.3. Parohia, comuniunea harică cu Dumnezeu prin mărturisire a credinței mântuitoare și viață în Hristos	22
1.1.4. Parohia, mediu de slujire a aproapelui și orizont de cultură ortodoxă	26
1.2. Orientarea eclesiologică, liturgică și euharistică a parohiei; misiunea și comunitatea parohială (Pr. prof. emerit dr. Valer Bel)	32
1.2.1. Orientarea eclesiologică.....	32
1.2.2. Orientarea liturgică a parohiei	42
1.3. Participarea la viața liturgică a parohiei: importanța misionară a participării; mijloace și metode de antrenare în viața liturgică (Pr. prof. emerit dr. Valer Bel)	47
1.3.1. Participarea la viața liturgică și importanța ei misionară.....	47
1.3.2. Mijloace și metode de antrenare în viața liturgică	54
1.4. Modalități de evanghelizare și catehizare (Pr. prof. emerit dr. Valer Bel)	66
1.4.1. Cunoașterea iconomiei mântuirii pe baza Sfintei Scripturi.....	66
1.4.2. Explicarea Crezului și a Sfintei Liturghii	75
1.4.2.1. <i>Explicarea Crezului</i>	75
1.4.2.2. <i>Explicarea Sfintei Liturghii</i>	95
1.5. Aspectele misiunii creștine la nivel parohial în contextul comunității locale (Pr. prof. emerit dr. Gheorghe Petraru)	99
1.5.1. Aspecte externe	99
1.5.2. Aspecte interne	102
1.5.3. Preotul paroh și statutul său în Biserică	104
1.5.3.1. <i>Funcția profetică a preotului</i>	106
1.5.3.2. <i>Preotul sfințitor</i>	107
1.5.3.3. <i>Preotul pelerin, cu poporul pelerin al lui Dumnezeu spre Împărăția cerurilor</i>	108

I.6. Modalități de împlinire a diaconiei (Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi, Arhid. conf. univ. dr. Răzvan Brudiu).....	111
I.6.1. Noul context socio-cultural și reconsiderarea necesității lucrării diaconiei creștine.....	111
I.6.2. Sensurile diaconiei creștine.....	111
I.6.3. Diakonia – Martyria – Leitourgia.....	115
I.6.4. Aspectele de bază ale diaconiei în teologia ortodoxă.....	117
I.6.4.1. <i>Vocația diaconică sau chemarea panliturgică originară a credincioșilor</i>	117
I.6.4.2. <i>Iisus Hristos – împlinitorul, modelul și dinamizatorul adevăratei slujiri față de Dumnezeu și față de credincioși</i>	117
I.6.4.3. <i>Slujirea creștină – continuarea și realizarea slujirii lui Hristos și a chemării ei panliturgice</i>	119
I.6.5. Diaconia Bisericii într-o lume a puterii.....	119
I.7. Modalități de realizare a mărturiei creștine (Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi, Arhid. conf. univ. dr. Răzvan Brudiu).....	123
I.7.1. Mărturia – expresie a vieții apostolice.....	123
I.7.2. Mărturia ortodoxă în lumea de azi.....	127
I.7.3. Mărturia ecumenică.....	130
I.7.4. Mărturia misionară într-o societate postmodernă.....	131
I.7.5. Mărturia misionară și unitatea creștinilor.....	131
I.8. Modalități de implementare a unei pastorații misionare (Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi, Arhid. conf. univ. dr. Răzvan Brudiu).....	137
I.8.1. Consolidarea comunității parohiale.....	138
I.8.2. Identitatea preotului în comunitatea parohială urbană.....	140
I.8.3. Transmiterea cuvântului lui Dumnezeu prin predică și cateheză.....	144
I.8.4. Elemente de teologie misionară și pastorală.....	145
I.8.5. Rolul și relevanța misiunii și pastorației.....	149
I.9. Obiecțiuni heterodoxe la adresa misiunii Bisericii Ortodoxe și concepția organizațiilor para-eclesiale despre misiunea ei (Pr. prof. emerit dr. Valer Bel, Pr. prof. univ. dr. David Pestroiu).....	153
I.9.1. Obiecțiuni heterodoxe.....	153
I.9.2. Concepția organizațiilor para-eclesiale despre Biserică și misiunea ei – contra-mărturie.....	159
I.10. Prozelitismul heterodox: definiție, mijloace și metode. Frați întru așteptarea dragostei sau atitudinea față de non-ortodocși (Pr. prof. univ. dr. Radu-Petre Mureșan, Pr. prof. univ. dr. David Pestroiu).....	162
I.10.1. Introducere.....	162
I.10.2. Mijloace și metode.....	167
I.10.3. Frați întru așteptarea dragostei.....	171
I.11. Principii ale prozelitismului heterodox (Pr. prof. univ. dr. Radu-Petre Mureșan, Pr. prof. univ. dr. David Pestroiu).....	175
I.11.1. Relativizarea învățaturii de credință (despre Sfânta Treime, despre Persoana Mântuitorului, despre Sfântul Duh și despre Biserică, despre Sfânta Scriptură).....	175

I.11.1.1. <i>Relativizarea Sfintei Treimi și a persoanei Mântuitorului Iisus Hristos și a Duhului Sfânt</i>	176
I.11.1.2. <i>Relativizarea învățaturii despre Biserică, relativizarea Sfintei Scripturi, dependența de liderii religioși, elecția divină și predestinația</i>	180
I.11.2. <i>Dependența de liderii religioși</i>	186
I.11.3. <i>Elecția divină și predestinația</i>	188
I.12. <i>Fenomenul pentecostalismului (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea)</i>	192
I.12.1. <i>Istorie și actualitate</i>	192
I.12.1.1. <i>Repere istorice</i>	192
I.12.1.2. <i>Mișcarea pentecostală în actualitate</i>	196
I.12.2. <i>Comunitatea pentecostală în România</i>	197
I.12.2.1. <i>Apariția și dezvoltarea pentecostalismului în România</i>	197
I.12.2.2. <i>Situația actuală a comunității pentecostale din România</i>	201
I.12.2.3. <i>Pentecostalismul românesc ca parte a mișcării evanghelice. Specificul și caracteristicile evanghelismului</i>	202
I.12.3. <i>Aspecte ale teologiei pentecostale</i>	204
I.12.3.1. <i>Autoritatea Scripturii</i>	206
I.12.3.2. <i>Dumnezeu/Hristos</i>	206
I.12.3.3. <i>Botezul în (sau cu) Duhul Sfânt</i>	207
I.12.3.4. <i>Vorbirea în limbi/Xenolalia/Glosolalia</i>	208
I.12.3.5. <i>Eshatologia</i>	209
I.12.3.6. <i>Adunarea/Actele de cult</i>	210
I.12.4. <i>Provocări aduse de creșterea globală a pentecostalilor</i>	210
I.13. <i>Mișcările harismatice (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea)</i>	213
I.13.1. <i>Cine sunt harismaticii?</i>	213
I.13.2. <i>Perspective istorice și doctrinare ale mișcării harismatice</i>	215
I.13.2.1. <i>Harismele în Biserica primară și în antichitatea creștină</i>	215
I.13.3. <i>Conceptul de harismă în Evul Mediu</i>	218
I.13.3.1. <i>Mișcarea isihastă în Orient</i>	218
I.13.3.2. <i>Harismele și înțelegerea abilității de a vorbi în limbi în Europa de Vest</i>	219
I.13.3.3. <i>Conceptul de harismă în cadrul reformei protestante</i>	220
I.13.4. <i>Izbucniri harismatice sporadice în secolul al XIX-lea</i>	222
I.13.4.1. <i>Mișcarea metodistă și mișcarea de sfințire</i>	222
I.13.4.2. <i>Mișcarea de vindecare/The Healing Movement</i>	225
I.13.5. <i>Poziția Bisericii Ortodoxe despre lucrarea Duhului Sfânt</i>	228
Capitolul II: MĂRTURIA ORTODOXĂ ÎN CONTEXTUL	
DIALOGULUI INTERCREȘTIN	237
II.1. <i>Originea și dezvoltarea mișcării ecumenice. Consiliul Ecumenic al Bisericilor: Adunările Generale (Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel)</i>	237
II.1.1. <i>Primii pași spre o mișcare ecumenică globală</i>	238
II.1.2. <i>Instituționalizarea ecumenismului: Consiliul Ecumenic al Bisericilor</i>	239
II.1.3. <i>Adunările Generale ale CEB</i>	244
II.1.3.1. <i>Adunarea Generală de la Amsterdam (1948)</i>	244

II.1.3.2. <i>Adunarea Generală de la Evanston (1954)</i>	246
II.1.3.3. <i>Adunarea Generală de la New Delhi (1961)</i>	247
II.1.3.4. <i>Adunarea Generală de la Uppsala (1968)</i>	249
II.1.3.5. <i>Adunarea Generală de la Nairobi (1975)</i>	250
II.1.3.6. <i>Adunarea Generală de la Vancouver (1983)</i>	252
II.1.3.7. <i>Adunarea Generală de la Canberra (1991)</i>	253
II.1.3.8. <i>Adunarea Generală de la Harare (1998)</i>	254
II.1.3.9. <i>Adunarea Generală de la Porto Alegre (2006)</i>	256
II.1.3.10. <i>Adunarea Generală de la Busan (2013)</i>	258
II.1.3.11. <i>Adunarea generală de la Karlsruhe (2022)</i>	259
II.2. Conferințele mondiale, Conferința Bisericilor Europene și Adunările Ecumenice Europene (Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel).....	263
II.2.1. Conferințele mondiale.....	263
II.2.1.1. <i>Conferințele misionare mondiale</i>	263
II.2.1.2. <i>Conferințele mondiale pentru Creștinismul practic („Life and Work”)</i>	265
II.2.1.3. <i>Conferințele mondiale pentru Credință și Constituție („Faith and Order”)</i>	266
II.2.1.4. <i>Consiliul Mondial al Misiunilor</i>	268
II.2.1.5. <i>Consiliul Mondial al Educației Creștine</i>	269
II.2.2. Conferința Bisericilor Europene	270
II.2.3. Adunările Ecumenice Europene	276
II.2.3.1. <i>Adunarea Ecumenică Europeană de la Basel (1989)</i>	277
II.2.3.2. <i>Adunarea Ecumenică Europeană de la Graz (1997)</i>	279
II.2.3.3. <i>Adunarea Ecumenică Europeană de la Sibiu (2007)</i>	282
II.3. Vocația ecumenică a Bisericii Ortodoxe (Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel)	288
II.3.1. Temeiuri și abordări.....	288
II.3.2. Viziuni eclesiologice	294
II.3.2.1. <i>Eclesiologia exclusivă</i>	295
II.3.2.2. <i>Eclesiologia agnostică</i>	297
II.3.2.3. <i>Eclesiologia „de sinteză” a Sf. Vasile cel Mare</i>	299
II.3.2.4. <i>Eclesiologia bazată pe „iconomia sacramentală”</i>	300
II.3.2.5. <i>Sobornicitatea deschisă</i>	302
II.3.3. Ortodoxia și refacerea unității creștine.....	305
II.4. Consultațiile interortodoxe pe teme ecumenice (Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel)	312
II.4.1. Conferința de la Moscova (1948).....	313
II.4.2. Conferința de la Mănăstirea Cernica (1974)	314
II.4.3. Întâlnirea de la Mănăstirea „Noul Valaam” (1977).....	315
II.4.4. Consultarea de la Sofia (1981).....	316
II.4.5. Întâlnirea pregătitoare de la Damasc (1982)	318
II.4.6. Întâlnirea pregătitoare din Insula Creta (1989)	319
II.4.7. Consultarea de la Chambésy (1991).....	319
II.4.8. Întâlnirea de la Chambésy (1995). Procesul CUV.....	322
II.4.9. Documentul CUV. Puncte de vedere și forma finală	324
II.4.10. Întâlnirea de criză de la Tesalonice (aprilie-mai 1998).....	328
II.4.11. Întâlnirea pregătitoare de la Saydnaya, Siria (mai 1998)	329

CUPRINS

II.4.12. Lucrările Comisiei speciale pentru participarea ortodoxă la CEB (1999-2002).....	330
II.4.13. Întâlnirea pregătitoare din Insula Kos (2012)	333
II.4.14. Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe și ecumenismul (2016)	334
II.5. Ortodoxia românească în comunitatea ecumenică (Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel)	338
II.5.1. Vocația europeană a Bisericii Române	338
II.5.2. Construcția europeană și aportul Răsăritului	344
II.6. Mărturie și contra-mărturie creștină ecumenică (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea, Pr. lect. asoc. dr. Doru Marcu)	348
II.6.1. Introducere. Mărturia Bisericii Ortodoxe.....	348
II.6.2. Unitatea și unicitatea Bisericii Ortodoxe	350
II.6.3. Biserica și bisericile.....	353
II.6.4. Mărturie comună	356
II.6.5. Prozelitismul religios	361
II.6.6. Anti-ecumenismul, formă de contra-mărturie	363
II.7. Formare teologică ecumenică (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea, Pr. lect. asoc. dr. Doru Marcu).....	369
II.7.1. Introducere.....	369
II.7.2. Misiunea teologiei și a teologilor	370
II.7.3. Statutul disciplinei „Misiologie Ortodoxă / și Ecumenism”	371
II.7.4. Dialogul ecumenic sau ecumenismul în perspectiva ortodoxă	373
II.7.5. Predarea dialogului intercreștin	376
II.7.6. Dialogul intercreștin în alte discipline teologice.....	378
II.7.7. CEB și consultațiile ecumenice privind educația ecumenică.....	380
II.7.8. Aspecte practice dedicate formării teologice ecumenice. Concluzii.....	381
Capitolul III: DIALOGURILE TEOLOGICE BILATERALE (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea, Pr. lect. asoc. dr. Doru Marcu)	388
III.1. Introducere	388
III.2. Dialogul Bisericii Ortodoxe cu Comuniunea Anglicană.....	394
III.3. Dialogul Bisericii Ortodoxe cu Bisericile membre ale Uniunii de la Utrecht, vechii-catolici	396
III.4. Dialogul Bisericii Ortodoxe cu Bisericile Vechi Orientale.....	397
III.5. Dialogul Bisericii Ortodoxe cu Federația Luterană Mondială.....	398
III.6. Dialogul Bisericii Ortodoxe cu Alianța/Comuniunea Mondială a Bisericilor Reformate.....	401
III.7. Dialogul cu Biserica Romano-Catolică.....	403
III.7.1. Precizări istorice	403
III.7.2. Dialogul iubirii și al adevărului. Documente oficiale	405
III.7.2.1. Documentul „Taina Bisericii și a Euharistiei în lumina Tainei Sfintei Treimi” (München, 1982).....	409
III.7.2.2. Documentul „Credința, tainele și unitatea Bisericii” (Bari, 1987)	410

III.7.2.3. Documentul „Taina Preoției în structura sacramentală a Bisericii, mai ales importanța succesiunii apostolice pentru sfințirea și unitatea poporului lui Dumnezeu” („Noul Valaam”, 1988).....	411
III.7.2.4. Documentul „Uniatismul, metodă de unire din trecut și căutarea actuală a deplinei comuniuni” (Balamand, 1993).....	411
III.7.2.5. Documentul „Consecințele eclesiologice și canonice ale naturii sacramentale a Bisericii – Comuniune eclesială, conciliaritate și autoritate” (Ravenna, 2007).....	413
III.7.2.6. Documentul „Sinodalitate și primat în primul mileniu. Spre o înțelegere comună în slujirea adusă unității Bisericii” (Chieti, 2016).....	414
III.7.2.7. Documentul „Sinodalitate și primat în al doilea mileniu și în prezent” (Alexandria, 2023).....	415
III.7.3. Problema uniatismului.....	416
Capitolul IV: MISIUNEA BISERICII ORTODOXE ÎN CONTEXT INTERRELIGIOS.....	425
IV.1. Principalele opinii creștine referitoare la celelalte religii – retrospectivă istorică. Creștinismul și celelalte religii – poziția teologiei ortodoxe actuale (Pr. prof. emerit dr. Valer Bel, Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel).....	425
IV.1.1. Dialogul interreligios ca oportunitate și necesitate.....	426
IV.1.2. Temeiurile dialogului interreligios.....	433
IV.1.2.1. Temeiul hristologic.....	434
IV.1.2.2. Temeiul pnevmatologic.....	435
IV.1.2.3. Temeiul antropologic.....	437
IV.2. Dialogul interreligios în context european și mondial (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea, Pr. lect. asoc. dr. Doru Marcu).....	440
IV.2.1. Introducere.....	440
IV.2.2. Structuri și întâlniri ale dialogului interreligios.....	442
IV.2.2.1. Parlamentul Mondial al Religiiilor.....	442
IV.2.2.2. Consiliul Ecumenic al Bisericilor și dialogul interreligios.....	443
IV.2.3. Documente sau mesaje oficiale privind dialogul interreligios.....	445
IV.2.4. Perspective actuale.....	450
Capitolul V: SFÂNTUL ȘI MARELE SINOD AL BISERICII ORTODOXE (Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea, Pr. lect. asoc. dr. Doru Marcu).....	456
V.1. Introducere.....	456
V.2. Reperele istorice ale Sfântului și Marelui Sinod.....	458
V.3. Documentele Sfântului și Marelui Sinod.....	463
V.4. Documentul <i>Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine</i>	465
V.5. Receptarea Sfântului și Marelui Sinod.....	470
V.6. Documentul <i>Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe</i> al Patriarhiei Ecumenice.....	471

CUVÂNT ÎNAINTE

Volumul al II-lea al manualului de *Misiologie Ortodoxă* constituie o resursă importantă pentru toți cei implicați în misiunea Bisericii Ortodoxe Române. Realizat de un grup de profesori specializați în Misiologie Ortodoxă din cadrul Facultăților de Teologie Ortodoxă din țară, acest manual se bazează pe programa analitică aprobată de Sfântul Sinod și este destinat, în principal, studenților de la instituțiile teologice ortodoxe, dar și clerului, monahilor și tuturor celor implicați în activitățile misionare ale Bisericii. De asemenea, oferă o resursă valoroasă pentru oricine este interesat de aprofundarea teologiei și practicii misionare în tradiția ortodoxă.

Lucrarea este structurată în două volume. Primul volum, publicat în 2020, cuprinde capitolele de la I la V, care tratează aspectele fundamentale ale misiologiei ortodoxe, inclusiv bazele biblice și teologice, cerințele misiunii și interacțiunea cu noile mișcări religioase. În volumul I, capitolul I explorează „Misiologia ca disciplină teologică”, stabilind fundamentele și definind locul acesteia în cadrul studiilor teologice. Capitolul al II-lea se apleacă asupra „Temeiurilor biblice și teologice ale misiunii creștine”, oferind o bază scripturistică și doctrinară pentru înțelegerea și practica misiunii în tradiția creștină. Capitolul al III-lea discută „Exigențele misiunii creștine”, subliniind responsabilitățile și provocările pe care le presupune răspândirea credinței în contextul contemporan. Capitolul al IV-lea, „Evanghelie și cultură”, examinează interacțiunea dintre mesajul creștin și diversele contexte culturale, evidențiind importanța

adaptării și dialogului în activitatea misionară. Capitolul al V-lea, „Biserica Ortodoxă și noile mișcări religioase”, abordează răspunsul și relația Bisericii Ortodoxe cu fenomenul emergent al noilor mișcări religioase și spirituale, evidențiind provocările și oportunitățile de dialog și mărturisire a credinței ortodoxe.

Cel de-al doilea volum, organizat tot în cinci capitolele, întocmai ca volumul I, prezintă misiunea ortodoxă în cadrul comunităților locale, mărturia ortodoxă în cadrul dialogului intercreștin și rolul Bisericii Ortodoxe în contextul interreligios, continuând astfel temele introduse în primul volum. Capitolul I, „Misiune la nivel local”, discută „Importanța parohiei pentru misiune”, subliniind unitatea dintre parohie și Biserica locală și dinamica misionară necesară în organizarea parohială. În această secțiune, Pr. prof. emerit dr. Gheorghe Petraru prezintă parohia ca orizont de propovăduire a Evangheliei, comuniune harică și mediu de slujire a aproapelui. Pr. prof. emerit dr. Valer Bel continuă discuția, concentrându-se pe „Orientarea eclesiologică, liturgică și euharistică a parohiei”, evidențiind importanța participării la viața liturgică și modalitățile de evanghelizare și catehizare în cadrul comunității parohiale. Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi și Arhid. conf. univ. dr. Răzvan Brudiu aduc în discuție „Modalitățile de împlinire a diaconiei”, analizând noul context socio-cultural și reconsiderând necesitatea lucrării diaconiei creștine. Ei explorează sensurile diaconiei creștine și relația acesteia cu *Martyria* și *Leitourgia*, oferind o înțelegere profundă a aspectelor de bază ale diaconiei în teologia ortodoxă, discutând însă și despre mărturia ca expresie a vieții apostolice și relevanța acesteia în lumea contemporană, inclusiv în contextul ecumenic și al societății postmoderne. Pr. prof. univ. dr. Radu-Petre Mureșan și Pr. prof. univ. dr. David Pestroiu se concentrează pe „Prozelitismul heterodox”, oferind o analiză a definirii mijloacelor și metodelor utilizate, precum și a atitudinii față de non-ortodocși. Ei explorează, de asemenea, principiile prozelitismului heterodox, inclusiv relativizarea învățăturilor de credință și dependența de liderii religioși. Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea aduce în discuție „Fenomenul penticostalismului” și „Mișcările harismatice”,

oferind o perspectivă istorică și actuală asupra acestor mișcări și impactul lor asupra comunității creștine, inclusiv în România.

În capitolul al II-lea, „Mărturia ortodoxă în contextul dialogului intercreștin”, Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel explorează originea și dezvoltarea mișcării ecumenice, aducând în discuție rolul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și contribuția Ortodoxiei la dialogul ecumenic. Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea și Pr. dr. Doru Marcu continuă prelegerea tratând problema contra-mărturiei creștine ecumenice, a educației în domeniul dialogului intercreștin, iar capitolul al III-lea abordează dialogurile ecumenice bilaterale ale Bisericii Ortodoxe.

Capitolul al IV-lea extinde discuția la misiunea Bisericii Ortodoxe în context interreligios, abordând principalele opinii creștine referitoare la celelalte religii și poziția teologiei ortodoxe actuale. Pr. prof. emerit dr. Valer Bel și Pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel explorează temeiurile dialogului interreligios, în timp ce Pr. prof. univ. dr. Cristian Sonea și Pr. dr. Doru Marcu oferă perspective actuale asupra dialogului interreligios în context european și mondial. Capitolul al V-lea tratează „Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe” din Creta, 2016, și are rolul de a oferi cele mai importante repere istorice despre acest eveniment, alături de o analiză teologică a unor teme dezbătute înainte și după sinod. Receptarea Sfântului și Marelui Sinod rămâne o temă deschisă ca oportunitate de dialog și de analiză pentru teologia ortodoxă în general, dar și pentru cei care sunt interesați de tradiția ortodoxă.

Acest volum reprezintă rodul eforturilor comune ale colectivului de autori menționați mai sus, care au valorificat atât tradiția teologică misiionară ortodoxă, cât și contribuțiile recente în domeniu. Ne exprimăm speranța că această lucrare va fi o resursă valoroasă pentru toți cei care doresc să aprofundeze înțelegerea misiunii Bisericii în lumea contemporană și să participe activ la viața și mărturia creștină ortodoxă.

În calitate de coordonatori ai acestei lucrări, dorim să ne exprimăm, atât personal, cât și în numele tuturor coautorilor și beneficiarilor acestei lucrări, profunda recunoștință față de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel. Binecuvântarea Sa a fost esențială pentru realizarea

acestui al doilea volum al manualului de *Misiologie Ortodoxă*, o lucrare ce contribuie semnificativ la seria valoroasă de publicații din colecția de *Cursuri, Manuale și Compendii de Teologie Ortodoxă*. Suntem, de asemenea, profund îndatorați Editurii *Basilica* și Pr. Mihai Hau, consilier patriarhal, pentru colaborarea eficientă și sprijinul necondiționat în procesul editorial și de publicare a acestui volum.

Totodată, dorim să mulțumim Pr. prof. emerit dr. Viorel Ioniță, profesor emerit și consilier patriarhal onorific, pentru sugestiile sale editoriale și de conținut, care au fost decisive în îmbogățirea și rafinarea acestei lucrări. Contribuția sa valoroasă a fost un pilon în atingerea standardelor de calitate și coerență ale manualului pe care îl prezentăm astăzi.

Pr. prof. emerit dr. Valer Bel,
Pr. prof. univ. dr. Cristian-Sebastian Sonea,
Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

CAPITOLUL I

MISIUNE LA NIVEL LOCAL

I.1. Importanța parohiei pentru misiune: unitatea dintre parohie și Biserica locală, dinamica misionară și organizarea parohiei în contextul societății contemporane (Pr. prof. emerit dr. Gheorghe Petraru)

Parohia constituie modul real, concret, actual pentru membrii ei de a fi și de a aparține Bisericii lui Hristos în ceea ce teologic, conceptual este definită aceasta, respectiv ca instituția teandrică a mântuirii, loc al comuniunii cu Dumnezeu, pregustare a vieții intratrinitare a iubirii perfecte încă din viața de aici. O notă a Bisericii este de a fi apostolică, misionară, mărturisitoare, dar aceasta se face în realitate la nivelul concret al adunării poporului lui Dumnezeu în lăcașul de cult la Liturghia din duminici și sărbători, ce culminează după auzirea cuvintelor Revelației, ale lui Hristos Însuși, ale împărtășirii de har și lumină cu unirea euharistică cu Domnul înviat. De aceea, o teologie și o ecesiologie a parohiei ca trup concret, mireasă concretă a lui Hristos, ce constituie de fapt realitatea spirituală creștină a fiecărei comunități sociale din orizontul creștin, este necesară astăzi, în mod imperios să fie făcută, pentru că, de fapt, Biserica este comunitatea liturgică și sacramentală ce este realizată de preotul hirotonit și ascultător canonic de episcopul eparhiot, în jurul căruia se adună poporul creștin în conexiune cu dinamica socială și culturală a comunității.

I.1.1. Biserica, comuniunea parohiilor

După comunitatea creștină primară apostolică, ce poate fi considerată ca prima episcopie și până astăzi, poporul creștin adunat pentru Liturghie și împărtășirea cu Hristos este, așa cum spune teologul Zizioulas, Biserica reală, concretă, și nicidecum o noțiune teoretică, abstractă. Urmată de comunitatea episcopală, unde, așa cum afirma Yves Congar, putea să rămână în cetate, în capitala unei provincii sau în centrele mari ale lumii greco-romane, totuși Biserica s-a deplasat spre localitățile mici, unde, după misiunea horepiscopilor, s-a instituit comunitatea parohială în mod natural, deoarece răspunde unei structuri elementare și profunde a vieții. Această structură este gruparea unui număr de familii independente, în solidaritatea cotidiană a existenței.

Astfel, parohia rămâne expresia cea mai apropiată și cea mai vizibilă a comunității eclesiale, o modalitate teritorială importantă a localizării Bisericii universale în Biserica locală, în mijlocul caselor fiilor și fiicelor lor. La nivel de parohie se manifestă și viața social-profesională a enoriașilor în ciclul săptămânal al zilelor de muncă, ce aduc creștere materială binecuvântată de Dumnezeu, care în ziua de duminică și sărbătoare sunt prezenți la Liturghie spre a aduce jertfa și mulțumirea lor, în rugăciune și prin susținere materială a Bisericii lor, pentru toate darurile primite de la Dumnezeu, sau a-I cere ajutorul în necazurile și încercările vieții. La nivel de parohie se cristalizează și civilizația și modelul cultural al comunității, se realizează și armonia comunitară prin filantropia creștină. De aceea, și în viziunea părintelui Valer Bel, parohia este comunitatea de bază a Bisericii locale, punctul de plecare și sosire a vieții și misiunii creștine, locul unde se exercită întreita slujire a lui Hristos prin clerici și credincioși. Din punct de vedere al vieții creștine, parohia este unitatea sau partea componentă cea mai mică a Bisericii locale, comunitatea bisericească în care lucrează harul lui Dumnezeu prin slujitorii Săi și în care trebuie să se integreze orice creștin pentru a face parte din Biserica lui Hristos. Parohia nu este numai o simplă unitate administrativă, o circumscripție bisericească sau o grupare de

oameni. Ea este o unitate spirituală, liturgic-sacramentală, o comunitate de mărturie și slujire ai cărei membri sunt uniți prin mărturisirea aceleiași credințe, primirea Sfintelor Taine și participarea la cultul public ca sursă a vieții și spiritualității religioase și comunitar-sociale, fiind grupați în jurul unui altar și al aceluiași slujitor. Putem spune că, de fapt, folosind sintagma consacrată a teologului Tillard, Biserica este „comuniunea de comuniuni”, Biserica este totalitatea parohiilor ce compun o Biserică locală națională ortodoxă, unde este ascultată și împlinită Evanghelia lui Hristos ca poruncă a iubirii divine, unde prin Botez, Mirungere și Euharistie omul devine membru al acesteia, aceasta fiind totodată și mediul cultural și social în care el trăiește și își desfășoară activitatea în creația și lumea lui Dumnezeu, care pentru creștini este Biserica, modul de a fi în timp și spațiu înainte de Parusie și de Împărăția lui Dumnezeu cea veșnică și strălucită. În acest sens, afirmațiile teologice și eclesiale ale Părintelui Dumitru Stăniloae au un impact misionar fundamental pentru că Biserica – instituție teandrică și sacramentală în unitatea credinței și mărturisirii adevărului lui Hristos dintre cler și credincioși la nivel parohial, eparhial sau național și în comuniunea panortodoxă – este viața dumnezeiască extinsă din Trupul lui Hristos în credincioșii creștini, adică infinitatea iubirii intratrinitare experimentată la nivel uman ca dăruire totală lui Dumnezeu și încredere în lucrarea și mila Lui întru adorare, tăcere mistică și bucurie nespusă pentru această vedere și simțire sfântă.

I.1.2. Parohia, orizont de propovăduire a Evangheliei

Parohia este orizontul de viață al omului, în care acesta este chemat să asculte cuvintele pe care și prin care Dumnezeu a interpelat pe om dintru început și S-a descoperit pe Sine pentru a-l călăuzi pe calea dorită de El, pentru binele și fericirea acestuia. Fiind legat de un loc, de un *topos* și un etos, omul are posibilitatea ca prin Biserică – ce constituie ființa reală spirituală a comunității în care trăiește – să asculte cuvintele lui Hristos, să-L cunoască și să-L iubească, împlinind porunca

divină a iubirii de Dumnezeu și de aproapele chiar în locul esențial al experienței sale de viață, de activitate socio-profesională, de relații familiale și interumane imediate. Prin prezența sa la cultul divin și prin prezența preotului în familia sau instituțiile în care își desfășoară activitatea socio-profesională pentru viața sa în lume, credinciosul ascultă cuvintele Sfintei Scripturi, ale Evangheliei lui Hristos, Care S-a întrupat pentru mântuirea oamenilor, de fapt pentru fericirea și bucuria lor, așa cum le spune El: „Fericiți sunt [...] Bucurați-vă!” (*Matei* 5, 3-12; 28, 9). Cuvintele lui Hristos sunt cuvintele Celui prin care toate au fost aduse dintru neexistență la existență (*Ioan* 1, 3), sunt cuvinte prin care omul este viu și se manifestă multivocațional în lume în funcție de înclinațiile și talentul său, sunt cuvintele Celui ce S-a arătat Dumnezeu-Om pentru ca omul să-și plinească vocația de fiu al lui Dumnezeu, fără de care totul sfârșește în moarte și nonsens. De aceea, aceste cuvinte auzite prin gura preotului în Tradiția Bisericii la nivel local în continuitate neîntreruptă de la Cincizecime, repetate cultic ca și cum le-ar rosti Hristos Însuși, sunt cuvintele Domnului, față de care suntem atenționați să manifestăm înțelepciune, luare-aminte, pentru că sunt ale Unicului Învățător și Profet, sunt *lectio divina*, învățătura dumnezeiască întemeietoare și enunțiativă, simplă, temei pentru orice sistem de gândire umană, sunt cuvintele Celui Care este cu noi după propria afirmație (*Matei* 28, 20), dar încă chenotic, ascunzându-Se smerit în persoana preotului, căruia i-a încredințat adevărul Său de viață și mântuire.

Cultul divin public, în lăcașul de cult, particular, în casele credincioșilor sau în instituțiile umane, cu diversele și complementarele lor activități în complexitatea societății pentru armonia și bunăstarea vieții oamenilor, este plin de pagini scripturistice din Vechiul sau Noul Testament. Acestea reprezintă un adevărat memorial al venirii lui Dumnezeu la noi, gradual, până la arătarea Cuvântului ipostatic divin întrupat, într-o corelare de viață cu omul, pentru a-i arăta calea spre Dumnezeu prin evenimentele mântuitoare ce au culminat cu Crucea, moartea și Învierea lui Hristos, pentru ca Duhul prezent în creație dintotdeauna să se sălășluiască în om și să străpungă inima și mintea acestuia cu iubirea și